

VIKTOR STESKA:

SLIKAR JULIJ QUAGLIO.

Po solnčnem zahodu zablišči se večernica na nebeškem svodu. Kdo je ne pozna? Ko pa izgine večerna zarja, ko leže temni mrak na tiho zemljo, se prikaže neštivilno zvezdic. Kdo bi mogel vedeti vsa njihova imena? —

pa radi pozabljamo ali se celo njih moči niti 'ne zavedamo, prav zato ne, ker so v velikem številu blestečih zvezd, in si jih naše slabe zmožnosti ne morejo vseh zapomniti, še manj pa jih po zaslugi presoditi.

NOTRANJŠČINA LJUBLJANSKE STOLNICE.

FOTOG. J. KOTAR, LJUBLJANA

Prav takó se godi na znanstvenem in umetniškem nebu. Tiste može, ki so prvi pričeli kako večje delo, ki so pokazali drugim pot do večje popolnosti, vsi slavimo in se jih spominjamo s hvaležnim srcem; na druge, ki so pozneje delovali, ki so samo na sebi morda izvajali popolnejša dela,

Z Julijem Quaglio je taka! Ko bi bil živel dvesto let prej, ko bi deloval v Rimu ali v Firenci, bi ga vsi kovali v zvezde; a ker se je trudil ob času, ko se je bilo slikarstvo že izredno razvilo, ko so si slikarji v Italiji že težko služili kruha — ker je krasil cerkve po manj znanih mestih,

zato se je njegovo ime skoro pozabilo. Ni bilo nobenega Vasarija, ki bi omočil pero in spisal o njem vsaj kratek življenjepis; le v posameznih besednjakih in lokalnih zgodovinah se kratko omenja njegovo delovanje¹⁾. Mal spomenik naj mu postavimo Slovenci, saj je med Slovenci mnogo delal, okrasil poleg drugih stavb stolnico ljubljansko in goriško in je vplival tudi na poznejše naše slikarje.

I.

V prijaznem Laynu ob Komskem jezeru se je porodil Julij Quaglio l. 1668. Njegov oče Janez Marija je bil slikar in je vzgojil tudi svojega sina za slikarja; drugi sin Lavrencij si je izbral duhovniški stan in postal župnik v domači župniji.

Quagliova družina ni bila posebno imovita, pač pa zgledno katoliška. Živahni duh mladega Julija si je kmalu zaželel napredovati v slikarstvu. Oče ga zatoj dá v uk slikarju Janezu Krst. Recchiju. Pozneje si je Julij izkušal izpopolniti svoje znanje in prisvojiti še večjo spretnost pri najznamenitejših mojstrih tedanje dōbe. Odšel je v Bologno k slovečemu Marku Antoniju Franceschiniju (1648 — 1729), potem v Parmo, dalje v Piacenzo in Benetke. Vzorniki so mu bili veliki mojstri Corregio, Caracci in Tintoretto. Izuril se je do dobra v risanju in v izbiranju pravih barv. Slikal je oljnate slike, a še rajši težavne freske. Čuditi se moraš, kakó je mogel toliko ploskev cerkvenih sten in soban okrasiti z živahnimi skupinami.

Koliko je slikal Julij Quaglio in kje, ni dovolj znano; le nekatera dela nam pričajo

¹⁾ Omenjajo ga: Giovio, Quadrio, Oldelli, Merzario, Malvezzi, Cantu, Ostinelli; Nagler, Müller-Singer, Hoff: *Gemälde v. Krain*, Costa: *Reiseerinnerungen*, Strahl: *Die Kunstzustände Krains*, str. 20. — Radič: *Letopis Mat. Sl.* 1880, str. 33, Ivan Kukuljevič Sakcinski: *Slovník umjetnikah jugoslavenskih*. 1860, str. 359. — Dimitz: *Geschichte Krains*. IV. str. 98, id. — Dr. Ilg: „*Kunstnotizen aus Laibach*“ v „*Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale*.“ 1884, str. CXVII sq.

o njegovi veliki duševni sposobnosti in ročni spretnosti. Za nas je seveda najbolj znamenito, kar je naslikal v naši domovini.

Stolni dekan ljubljanski dr. Anton Dolničar se je lotil težavnega dela, da je z zbirko darov pričel zidati novo stolnico.¹⁾ Najprej je bil dovršen prezbitarij (svetišče), potem so pričeli z ladjo. Dekan je začel razmišljavati, komu bi poveril slikanje cerkve. Slovel je tedaj jezuit Andrej Pozzo (de Puteis 1642 do 1709), ki je že l. 1701. napravil načrt za novo stolnico. Dekan ga povabi, naj bi prišel slikat v Ljubljano. Pozzo pa, ki je tedaj slikal jezuitsko cerkev na Dunaju, je imel toliko naročil, da bi vseh več let ne mogel izvesti. Moral je torej odkloniti ponudbo. Kam naj bi se sedaj obrnil skrbni dekan? Isti čas je slikal Julij Quaglio po Frijulskem in Goriškem. L. 1702. je preslikal stolnico v Gorici. Vsi ocenjevalci so hvalili njegove freske. Glas o njem je došel tudi v Ljubljano. Deželan Andrej Coppini je bil znan s Quagliem; hkrati z vicedomom grofom Fr. Lanthierijem ga povabi v Ljubljano na dogovor. Quaglio pride v Ljubljano že 30. aprila 1703 s svojim šestnajstletnim učencem Karlom Carlónijem, katerega Dolničar večkrat imenuje tudi Carlini. V Ljubljani obišče dekana in vicedoma in sklene v dekanovem stanovanju pogodbo za slikanje v stolnici. S svojim učencem je stanoval v hiši stolnih vikarjev, obedoval je pri dekanu, Carloni pa pri cerkveniku.

Priprave za Quagliove freske so se takoj pričele.

V svetišču nad velikim altarjem je Milanec Tomaž Ferrata s tremi učenci prevlekel zid z mavcem za okvire posameznih slikam. Teden pozneje je pričel Quaglio z veliko podobo na stropu, uprizarjajočo ustanovitev ljubljanske škofije. V dvanajstih dneh je bila slika dovršena. Sedaj se loti stranske kapele presv. Rešnjega Telesa in naslika nekaj zgodovinskih prizorov spominjajočih na presveto Rešnje Telo. Dalje prične s štirimi evangelisti v trikotih pod kupolo. Sedanje ku-

¹⁾ Vse delo natančno opisuje njegov brat doktor Gregor Dolničar v knjigi: „*Historia Cathedralis Ecclesiae Labacensis*.“

pole tedaj seveda še ni bilo, pač pa je bila navidezna plitva kupola z lesenim stropom, ki je visel na ostrešju, pritrjen z železnimi vezmi. Prava, a plitva kupola je bila preračunjena na deset tisoč gold., visoka pa na dvajset tisoč gol-dinarjev. Radi pomanjkanja denarja so se odločili za navidezno kupolo in prepustili ugodnejšim časom napravo prave kupole.

Za evangelisti je pričel slikati v kapelici svetega Dizma, potem pa kupolo samo. Že dné 24. septembra jo je dovršil, torej v šestih tednih. Dan pozneje so jo odgrnili. Vse mesto je hitelo gledat to v Ljubljani tedaj nenavadno delo. Vsi so povzdigovali umetnika in se čudili njegovi spretnosti. Dr. Gregor Dolničar pripoveduje dogodbico dokazujočo, kako naravne so bile slike. Ptičica, ki je priletela v cerkev, je hotela zleteti skozi

okno, pa je butnila v zid, ker je bilo okno le — slikano. Slikarja primerja Apelu.

Quaglio je povzel zopet delo v prezbitერი in sicer na obeh straneh okna. Naslikal je simbola gorečnosti in božje ljubezni.

Vreme je bilo neugodno. Deževalo je neprenehoma 14 dni. Povodenj je preplavilo 16. oktobra Trnovo in Krakovo. Breg pri sv. Klemenu je bil pod vodo, tako da je v cerkvi stala voda tri čevlje visoko. Tudi bi

Fotogr. J. Kotar, Ljubljana.
Freska v svetišču ljubljanske stolnice.

bila voda kmalu odnesla špitalski most, čeprav je bil obtežen s kamni. Quaglio pa je v kljub takemu vremenu pridno nadaljeval svoje delo. Slikal je cerkveno in svetno umeščenje Sigmunda Lamberga na ljubljansko

škofijo in angelce, noseče insignije. Tedaj se je pripetila nezgoda, da je pal delavec z okna nad zakristijo, pa je k sreči obvisel brez poškodbe na koncu strehe. V tem času so stranske kapelice dozidali do vrha. Quaglio je naslikal še Marijino Oznanjenje na zunanji steni in dve sliki znotraj ob stranskih stenah svetišča, potem pa se je 2. novembra povrnil v svojo domovino. Dogovoril se je tudi, da bo doma naslikal za

Fotogr. J. Kotar, Ljubljana.

Freska v svetišču ljubljanske stolnice.

Dizmovo bratovščino patrona umirajočih, sv. Dizma, za opata Hugona iz Bistre pa prihod sv. Duha. S seboj je vzel poleg svojega spremljevalca Carlonija še štiri učence. Žal, da nam Dolničar ne pove njihovih imen. L. 1704 so pričeli v stolnici delati že dné 3. marca. Quaglio je dospel 24. aprila in prinesel s seboj dovršeni sliki sv. Dizma za stolnico in sv. Duha za veliki oltar v

Bistri. Z delom je pričel zunaj na vzhodni steni in naslikal v petih dneh duhovnika Caharija in potem sv. Janeza Krstnika do dné 25. maja. Slike na zunanji steni predstavljajo začetke evangelijev, ker so imeli v stolnici po starodavni navadi procesijo s presvetim R. T. krog cerkve od vel. noči do sv. Mihaela vsako nedeljo, pri kateri procesiji so peli začetke evangelijev.

Quaglio je nadaljeval slikanje v prezbiteriju. Prvega junija je bil praznik. Slikar zapre cerkev, da bi ga nihče ne motil, in naslika z ogledalom v roki samega sebe na sliko, kjer sveti Nikolaj izprosi mirskim prebivavcem kruha. Ko so ga vprašali, zakaj se je na tej sliki portretiral, je odgovoril: „Ker sem prejel tudi jaz precejšen kos kruha od sv. Nikolaja čudodelnika.“ Tu je zabeležil tudi svoje ime: IVLIVS QVALAEVS | DE LAINO COMEN | INVENTIT ET PINXIT | ANNO MDCCIII.

Ko je dokončal delo v kapelici svetega Dizma, je sprejel vabilo grofa Bajkarta Ferdinanda Barbo,¹⁾ da mu poslika dvorano. V dveh mesecih jo je okrasil tako čudovito, „da bi dvomili, ali je zmagala umetnost ali umetnikov iznajdljivi duh“, kakor pravi Dolničar. V Ljubljani so se tedaj veselili avstrijske zmage pri Hochstädtu in žalovali za rano umrlim proštom dr. Iv. Prešernom, predsednikom akademije „Operosorum“. Quaglio se je 25. nov. povrnil domov s svojim učenecem Carlonijem.

Zanimivo je, kako so tedaj ocenjevali Quagliovo slikarsko umetnost.

Neki ljubljanski vseučiliščnik, izvedenec v slikarstvu (brezdvomno Sigmund sin dr. Gre-

¹⁾ B. F. grof Barbo je bil rojen l. 1670. Svoje študije je dovršil v inozemstvu. Doma je opravljal najprej službo prisednika deželnega sodišča in od l. 1705. dalje glavnega deželnega blagajnika. Ljubil je vede in umetnosti, zlasti zemljepis, stavbarstvo in slikarstvo. Šele 39 let je imel, ko je l. 1709. umrl. Za njim je jokalo pet otrok. (Radics v „Blätter a. Kr.“ 1864, str. 59.)

gorija Dolničarja) je pisal iz Perudže domov 11. nov. 1704: „Franceschini, oče v slikarstvu našemu Juliju Quagliu, je naslikal nad štiri mesti vrati osem jako ličnih angelov. Smatrajo ga za prvega sedanjega italijanskega slikarja in čislajo še bolj kot Karla Maratta (1625—1713). Ogledal sem si slike Franceschinijeve in jih primerjal s slikami našega Quaglia; dvomil sem, komu bi prisodil prvenstvo. Za Franceschinija govore čudovito žive in prijetne barve, natančno

risanje, živost obrazov in polti sploh, za Julija pa nova izredna sestava barv, veličastvo velikih skupin, duhovita iznajdljivost in zlasti lepa razvrstitev. Julij se je večkrat dobro izrazil, da si največji slikarji niso prisvojili nesmrtnega imena s tem, da so se držali ene stvari, da so isto likali in točno izvršili, ampak s tem, da so mnogo duhovito zamislili in umetniško razvrstili. V tem oziru je pač Quaglio prekosl Franceschinija, učenec svojega mojstra.“ (Konec.)

ANTON MEDVED:

ODDALJENIM DUŠAM.

9.

Zlata duša, kje prebivaš,
kakov vodi te poklic?
Ali več solza prelivaš,
ali trgaš več cvetic?
Ko si segla mi v desnico,
nežen bila si otrok —

v krasno morda zdaj devico
dvignil te je časov tok.
Ali pa je morda toga
tvojih lic zatrla cvet,
saj sirota si uboga
sama morala med svet.
Čuješ, ah, li kdaj o meni? —
Spomni se na čas nazaj,

ko v pomladi sva zeleni
vkupaj pila topli maj.
Ako spavaš pa v Gospodi,
On ti dēli večni mir —
tvoj spomin mi vedno bodi
čiste poezije vir! —

10.

Spite, strasti nepokorne,
beži, jezikavi vrag,
strani, skrbi duhomorne,
danes ves mil sem, ves blag.
Ude prešinja mi čilost,
da bi kar zletel odtod,

čutim božanstveno milost,
vabi me kām sam Gospod.
Vabi me z dušami vsemi,
kterih nezabni obraz
gnije v podzemeljski temi:
Pridi, o pridi do nas!
Pusti razpadna telesa,
smrti ne boj se — nikar!

V jasna popni se nebesa,
kjer ni ločitve nikdar!
Tam pri ozarjeni mizi
duše oddaljene zdaj
bomo na veke si blizi —
pridi, o pride že vsaj! —

VIKTOR STESKA:

SLIKAR JULIJ QUAGLIO.

(KONEC.)

Za l. 1705. je dekan ljubljanske stolnice pripravil že ves oder v ladji, da bi došli slikar mogel delati brez ovire. Res se je namenil Quaglio, da dovrši to leto svod v ladji, toda bolezen, ki ga je napadala vsako četrto leto, ga je odtegnila delu. Stopil je 9. oktobra s svojim učencem na ladjo in se ob eni popoldne odpeljal. Vse je užalostila njegova bolezen. Kmalu pa je došlo veselo sporočilo, da je ozdravel v dveh dneh.

L. 1706. sta že 10. aprila po Ljubljani priveslala Quaglio in njegov učenec Carloni. Ta se je učil po zimi v Benetkah risati. Julij je potoval v Ljubljano po ovinkih preko Bologne, da se je umaknil zasramovanju in napadom nemških in francoskih čet. Nadaljeval je prejšnje leto pričeto delo na svodu, Carloni je pa risal na stolpu ob trgu ploskve za uro.

Svod je bil dodelan. Oder so odmaknili 19. julija in z njim odgrnili slike čudečim se opazovalcem, ki so vreli od vseh strani gledat novo stolnico. Julij je dovršil svoje delo v stolnici 21. avgusta v splošno zadovoljnost. Kmalu potem (25. avgusta) se je odpeljal v Škofjo Loko, da okraši kapelico v Burgstallu g. Marku Oblaku. Tu je naslikal na steno nad altarjem „Snemanje s križa“. Na levici so naslikani trije možje, ki Kristusa snemajo, na desnici pa stojé Marija, sv. Magdalena, Salome in sv. Janez poleg angelcev. Slika je 4 m visoka in isto toliko široka. Podpis se glasi: Jul. Qualaeus pinx. 1706. Na altarju je lepa oljnata slika predstavljajoča Žalostno Mater božjo. Podpisan je sicer Quaglio, mislim pa, da je podpis pozneje pridejan. Slika kaže vse znake Menzingerjevega čopiča.

Odtlej nimamo nikakega sporočila več o Quagliu v Ljubljani. Ali je še ostal in slikal v Ljubljani, zgodovinsko ni izvestno, pač

pa trdi ustno izročilo, da je slikal tudi kapelice v stolnici, da je okrasil semeniško knjižnico, vso cerkev sv. Petra in kapelico Codellijevega gradu. Poglejmo, je li to ustno izročilo zanesljivo.

O kapelicah v stolnici so strokovnjaki različnega mnenja. Nekateri so prepričani, da jih je tudi Quaglio poslikal, drugi oporekajo in trdijo, da se pozna druga roka.¹⁾ Že to spričuje, da je delo zelo slično delom našega mojstra. Nekateri so pisali, da je kapelice slikal Carloni,²⁾ ko je Quaglio slikal druge dele cerkve. Da je to prazno mnenje, kaže ves ta opis. Carloni je bil šestnajstleten mladenič, ko je prišel v Ljubljano; svojemu mojstru je stregel, mu donašal in mešal barve, tuintam tudi kaj malega pomagal, umetnik pa še ni bil, saj se je šele pozimi l. 1705/6 učil v Benetkah risati.

Bržkone je res Quaglio slikal stranske kapele, a moralo se je to zgoditi pozneje, česar nam pa zgodovina ne pove. Kapitelški arhiv bi nam pojasnil to vprašanje, ko bi bil natančneje preiskan.³⁾

¹⁾ Glej: Gustav Dzinski: Laibach und seine Umgebung. 1860. — Ta piše: „...wogegen die ausgezeichneten Fresco-Gemälde, welche die 6 Kapellen zieren, von einem nicht bekannten Meister sind.“

²⁾ Dr. Ilg, l. c. p. CXVIII. „Wer dieser dritte (poleg Quaglia in Langusa) sei, ist unschwer zu bestimmen: Quaglia's junger talentreicher Schüler Carlo Carlone.“

³⁾ Dr. Gregor Dolničar piše: „Cum Julii Qualaei — eleganti penicillo ad miraculum prope tota Basilica resplendeat.“ Hist. Cath. Eccl. Labac. str. 65. — V „Annales Urbis Labac.“ pravi, da je Julij Quaglio vso cerkev na presno preslikal. Umeti moramo te besede seveda tako, da so vse slike na presno do l. 1718. Quaglio. Ko bi bile že tedaj slikane kapelice, bi nam bil Dolničar to gotovo natanko povedal, ker popisuje vsako sliko posebe. Kako bi mogel izpustiti vse kapelice? Sam trdi, da ni ničesar izpustil: „Ne quid a nobis hoc loco omissum quae-ratur posteritas, Sacrarium lustremus“ etc. Hist. Cathedr. l. Eccl. Lab. str. 70.

Isto velja o semeniški knjižnici. Semenišče so pričeli staviti l. 1708. Stavba je bila pod streho l. 1713. V knjižnici je Jož. Wer napravil lepe hrastove predalnice l. 1725. Ker se predalniki popolnoma vjemajo z razvrstitvijo slik, je moral biti načrt za oboje narejen istodobno. Ako je torej Quaglio slikal knjižnico, je moral pač več let po dovršeni stolnici priti v Ljubljano, in le s to razdaljo let bi se utegnila razložiti precejšnja razlika v barvah in v risanju.

Neverjetno se mi zdi, da bi Quaglio kaj sodeloval pri slikah v cerkvi sv. Petra v Ljubljani (1726—1730). Dognano je, da je v laterni slikal Frančišek Jelovšek l. 1731. Bržkone je ta tudi vso cerkev preslikal, ker se povsod kažejo njegovi znaki. Nekoliko sličnosti v razdelitvi pa ne tajimo, saj je imel Jelovšek lep zgled, kakó naj se cerkve slikajo, uprav v ljubljanski stolnici. Sličnosti izvirajo torej iz posnemanja vzora. Res pa je, da so naši zgodovinarji, razen Erberga, pripisovali freske te cerkve Quagliu, dokler se Erbergovo poročilo o Jelovšku ni zopet oživilo po potresu l. 1895.¹⁾

Isto sodim o Codellijevi kapelici.

Ko je bival Quaglio v Ljubljani, je napravil kanoniku Juriju Andreju Gladiču glavo za njegovo cerkveno zgodovino kranjsko spisano v pesniški obliki.²⁾ Ta knjiga pa ni izšla v tisku. Dr. V. Klun³⁾ opisuje to glavo: Na stebru sedi zgodovina, nji nasproti kaže piramida napis: *Vetus et nova Carnioliae ecclesiasticae memoria*; zraven se vzpenja iz groba genij domovine in na ležečem stebru so začetne črke pisateljevega imena in značaja. Kakor vse kaže, se je oskrbel bakrorez, ker je Erberg hranil en izvod.⁴⁾

L. 1841 je izginila iz ljubljanske stolnice plitva navidezna kupola in z njo Quagliove freske na nji. Napravili so namreč visoko kupolo in naročili Langusu, naj se pri sli-

kanju kolikor moči ravna po Quagliovih slikah.¹⁾ Nekaj delov starih fresk so pa vendar sneli s stropa. Oskrbela sta to delo Langus in Freyer. Emono in Carniolio hranijo v ljubljanskem Rudolfinu, drugo sliko v nekdanjem Erbergovem doljskem gradu. (Lusttal.)

Zunanje freske ob stolnici so obledele vsled vremenskih nezgod. Slikar Iv. Wolf jih je obnovil — če smemo o freskah tako govoriti — l. 1872 in ok. 1880.

Kje da se nahaja slika sv. Duha, ki je bila v Bistri, nisem mogel dognati; tudi nisem mogel izvedeti, kako usodo so imele slike prej imenovane dvorane grofa Barba. V knežjem dvorcu Quaglio ni slikal, čeprav se to včasih trdi.

Izpregovorimo še nekoliko o Quagliovih slikah zunaj naše dežele. V njegovem rojstnem kraju, v Laynu, se nahaja nekoliko oljnatih slik, ki se pripisujejo Quagliu. Na zunanji steni njegove hiše je slika iz l. 1693. — „Snemanje Kristusa s križa“. V cerkvi sv. Jožefa je zelo lepa „Nebeška slava“. V okolici je slikal Quaglio v Pegliu in v Bonzanigliu. V Lezzenu je slikal l. 1712 mučeništvo sv. Kvirina. V cerkvi sv. Ane v Cremoni je lepa oljnata slika „Kristusa snemajo s križa“. Na Friulskem je število njegovih fresk izredno veliko. Najbolj slovne slike predstavljajoče Kristusovo trpljenje v kapelici Monte Pietà v Vidmu (Udine) iz l. 1693. V cerkvi sv. Klare istotam je slikal svod (1696); v palači Belgrado in Massin so krasne freske Quagliove.²⁾ V Bresciji je delal v koru cerkve St. Maria dei Miracoli. V Venconu ali Pušji vasi v cerkvi sv. Andreja sta dve krasni sliki na platnu: podoba sv. križa in Gospodovo darovanje.³⁾

Najlepša umetnina goriške stolnice je Quagliova velika freska na stropu, predstavljajoča nebeško glorio, dovršena l. 1702. Ta slika je bila na tem, da razpade, pred petimi leti se je odtrgal kos stropa in z njim nevažen del slike. Odpadli del so nadome-

¹⁾ Glej Vrhovnikovo poročilo v „Izvestjih muz. društva“ 1895, str. 125.

²⁾ P. M. Pohlin: Bibliotheca, str. 22.

³⁾ Mittheilungen des histor. Ver. für Krain 1857, str. 50.

⁴⁾ Mittheilungen, 1861, str. 44.

¹⁾ Illyr. Blatt, 1841, str. 96 in str. 170.

²⁾ Hartleben: Ober-Italien, str. 6.

³⁾ S. Rutar: Beneška Slovenija, str. 47.

stili. Vso sliko je očistil goriški ornamentik Delneri.¹⁾

Quagliojeve so tudi freske v Komnu na Krasu.

Takisto se pripisujejo Quagliu slike pri sv. Karlu na Dunaju in v Gradcu (Villa des Meerschein-Gartens).²⁾

Quaglio je mnogo zaslužil, pa tudi mnogo razdal; hvalijo ga, da je bil dobrega srca.

Doslej se je pisalo, da je umrl l. 1720. Prijazni župnik laynški, č. g. Alojzij Piccinelli,

Fot. J. Kotar, Ljubljana.

Freska v svetišču ljubljanske stolnice.

mi je pa sporočil (2/8. 1899), da je umrl Julij Quaglio l. 1751. vsled raka v grlu. Prejel je sicer sv. zakramente za umirajoče, a sv. popotnice radi nadležne bolezni ni mogel zaužiti. Pokopali so ga v cerkvi sv. Lovrenca v rodbinski rakvi.

¹⁾ Primorski list, l. 1901, dne 21. februarja.

²⁾ Jos. Wassler: Steirisches Künstler-Lexicon. p. V.

„DOM IN SVET“ 1903. ŠT. 9.

Quaglio je bil oženjen in je imel štiri sinove; dva, Dominik in Janez, sta se posvetila slikarstvu, dva pa duhovništvu. Tudi štirje vnuki so bili umetniki. V domovini je Quagliov rod izumrl, ker so se vnuki radi svojih služb izselili zlasti na Bavarsko.

II.

Quaglioova velika slikarska zmožnost se kaže ne le v posameznih slikah, ampak tudi v lepi razporedbi slik in v primerni uporabi prostorov. Nekaterim manj ugaja prevelika živahnost.¹⁾

Oglejmo si nekoliko slike ljubljanske stolnice!

Vse skupine imajo namen pokazati sv. Nikolaja v njegovi moči in slavi. Poleg teh je še nekoliko drugih slik, ki proslavljajo skrivnost ali svetnika, ki mu je posvečena kapelica. Prezbiterij in ladja poveljučujeta sv. Nikolaja. V prezbiteriju na oboku vidiš cesarja Friderika III., ustanovitelja ljubljanske škofije (l. 1461.). Vitovčevi vojaki oblegajo Celje. Frideriku se prikaže v sanjah sv. Nikolaj in ga opomni, naj se radi varnosti zapre v dobro utrjeni grad. Cesar posluša nasvet in se s tem reši. V hvaležni spomin te rešitve ustanovi ljubljansko škofijo.

Druga slika predočuje cesarja sedečega na prestolu. Sigmund Lamberg sprejema kot prvi ljubljanski škof privilegije.

Na tretji sliki podeljuje papež Pij II. škofu Sigmundu potrdilo in odlok ne-

¹⁾ Dr. Ilg, l. c. str. CXVIII. sodi: „Auf mich machte das Ganze den Eindruck überwältigendster Ueppigkeit, fröhlichster Buntheit, beide Eigenschaften aber fast allzusehr gesteigert. Das Gewühle der Gestalten hat etwas von einem wimmelnden Ameisenhaufen, wozu die Kürze der Proportionen noch beiträgt. Die Schein-Architekturen in den seitlichen Spitzkappen erinnern so ziemlich an den Styl Gaetano Fanti's, der ja auch bei Franceschini lernte, erreichen ihn aber doch nicht. Vor dem Phantasie-Reichthum, dem heiteren poetischen Sinn, der gestaltenden Kraft und Technik des Meisters aber muss man allen Respect haben.“

odvisnosti. Angelci nosijo škofovske znake. Ob oknu sta simbola ljubezni božje in verske gorečnosti.

Ob obeh stranskih stenah sta po dve sliki. Snov se nanaša na sv. Nikolaja in je povzeta iz legende o Petra Ribadineira.

Te slike kažejo glavne čudeže iz življenja sv. Nikolaja, in sicer:

1. Cesar Konstantin pošlje tri tribune z vojaki v Frigijo. Vojaki kradejo meščanom v mirski pokrajini. Škof Nikolaj to izve, povabi tribune k sebi in ljudstvo pomiri. Doma izve, da je mestni načelnik po nedolžnem obsodil tri meščane na smrt. Nikolaj hiti na morišče in jih oprostí. Načelnik, boječ se cesarja, ga prosi, naj ga ne naznani.

2. Pomorščaki kličejo ob strašni nevihti v imenu sv. škofa Boga na pomoč. Nikolaj se jim prikaže priporočajoč jim: Zaupajte v Boga! Morje se pomiri. Doma se mu mornarji zahvalijo.

3. Mnogo božjepotnikov gre na grob sv. Nikolaja molit. Vrag jih hoče ovirati, ker svetniku samemu ni mogel škodovati. Izpremeni se v žensko, nesočo sodček olja. Ko sreča božjepotnike, jim pove, da bi šla rada z njimi molit, pa ne more, ker je bolehná. Prosi jih, naj vzamejo sodček olja in ga nesejo sv. Nikolaju v dar. Božjepotniki ga vzamejo in odjadrajo. Strašna nevihta jih zaloti. V največji nevarnosti se jim prikaže sv. Nikolaj in jim svetuje, naj vržejo sod v vodo. Ko pade sod v vodo, prične strahovito goreti. Ta prizor kaže slika.

4. V Likiji je bila draginja in lakota. Ljudje so nenavadno umirali. Neki žitni trgovec pa jadra s polno ladjo žita od Sicilije na Špansko. Prikaže se mu sv. Nikolaj in mu reče, naj se popelje rajši v Miro. Trgovec to stori, reši stradajoče ljudi in še sam zasluži lep dobiček.

Začasna kupola je imela slike priprošnjikov ljubljanskega mesta in kranjske dežele: presv. Trojice, Matere božje, priprošnjice ljubljanskega mesta, ss. Nikolaja, patrona ljubljanske stolnice, sv. Maksima, emonskega škofa, sv. Pelagija, sv. Mohorja in Fortunata, sv. Ahacija, variha kranjske

dežele po l. 1593, to je po zmagi pri Sisku, sv. Jurija, patrona ljubljanskega grada in mesta, sv. Vitala in sv. Varije, mučenikov, katerih svetinje se hranijo v stolnici.

Poleg teh svetnikov so se nahajale še slike dveh genijev kranjske dežele in ljubljanskega mesta in angelov varihov. V trikotnikih so bili evangelisti, vsak z dvema angeloma.

V kapeli presv. Rešnjega Telesa so na vrhu oboka simboli Vere, Upanja in Ljubezni, na obeh straneh pa slike predstavljajoče znamenitosti avstrijske vladarske hiše, časteče presv. Rešnje Telo: Rudolf Habsburški daruje duhovniku konja, in Maksimilijan, ki je zašel na lovu na Martinovo steno, ukazuje, naj mu podelé vsaj blagoslov s presv. Rešnjim Telesom, ker se rešiti ne more.

V nasprotni kapeli sv. Dizma oklepa Pokora sv. križ. Obraz ji je mršav, pogled ves preplašen. Na desnici pa Milost v vsi lepoti upira oči v nebo.

Na oboku: Dizma brani tovarišem, da ne bi kaj hudega storili sv. Družini, bežeči v Egipt. — Dizma spozna svojo krivico in Kristusovo nedolžnost. — Na vrhu oboka se kaže Dizma, ko gre v raj. Med malima oknomá je velik ščit pl. družbe „Nobilis Societatis Unitorum“ s 26 srci. Spodaj vabita sv. Peter in sv. Magdalena moške in ženske k pokori.

Ob kupoli se nahajajo grbi Pija II., Friderika III. in ljubljanskih škofov Sigmunda Krištofa grofa Herbersteina in Ferdinanda grofa Kuenburga, ker so stolnico zidali ob njiu vladi. Spodaj so štiri glavne čednosti: Pravica kot kraljica, Zmernost z vajeti, Srčnost z mečem in ščitom, Modrost pa premišljujoča konec življenja, držeč v rokah kačo in mrtvaško glavo.

Strop v ladji mrgoli skupin. Načrt pa je ta: V sredi v okviru se prikaže v nebeški svetlobi Bog Oče nad vencem nebeških duhov. Spodaj kaže sv. Nikolaj mučencem sv. križ kot plačilo za zmago v boju. Kroginkrog so razni prizori mučeniške smrti. V trikotih med okni so apostoli, med njimi

pa angelci, držeči palme in cvetje. Vrh trikotov so simboli onih čednosti, ki nasprotujejo glavnim grehom: Čuječnost in Molitev, Ljubezen božja in pa čednosti, Čistost srca in Pohlevnost, Miloščina in Usmiljenje, Post in Zaničevanje sveta, Krotkost in Razsodnost (*dignitas et discretio*).

Barve na stropu so nenavadno žive. Inkarnat je močno rdeč. Cinober ob ustih je, žal, očrnel. Škoda je le, da je strop v sredini precej razpočen in da skozi prah in saje, ki so se nabrale v dveh stoletjih, slike le bolj motno prosejajo.

Na zadnji strani nad korom je zopet slika nanašajoča se na sv. Nikolaja. Vandal gre s tovariši plenit v Kalabrijo in ukrade kristjanu podobo sv. Nikolaja; prinese jo domov in vprašuje, kaj da pomeni. Razložé mu, da je podoba sv. Nikolaja, mogočnega zavetnika kristjanov. Temu svetniku priporoči hišo in odide. Tatovi mu v tem času hišo oropajo. Ko pride domov, razsrjen tolče podobo, češ da sv. Nikolaj ni varoval hiše. — Na drugi strani je drugi prizor: Sv. Nikolaj se prikaže tatovom in jih prisili, da odnesó ukradene reči nazaj. Ko Vandal to vidi, se pokristjani s svojo družino in sezida sv. Nikolaju na čast cerkev, kjer želi biti pokopan.

Nad vrati je naslikal Quaglio še, kako je postal Nikolaj škof v Miri. Sosednji škofje so določili, naj bo škof tisti mož, ki pride jutraj prvi v cerkev, Nikolaj po imenu.

V zakristiji je sredi stropa slika s prizorom iz starega veka: Oza se zgrudi mrtev, ker se je predrznil prijeti skrinjo zaveze, ko so jo peljali iz hiše Abinadabove do Nahonovega poda (2. kraljev 6.). Ena krava gleda direktno, zato je videti, kakor bi gledalca spremljevala, kar se je pred 200 leti ljudem zdelo posebno znamenito.

O šesterih kapelicah smo že povedali, da ni zgodovinsko izpričano, jeli so Quagliove ali ne. V vsaki kapelici je po pet skupin, na svodu ena, po dve pa na vsaki stranski steni. Poleg tega je pri vhodu na vsaki strani ali svetnik, ali simbol kake čednosti.

Na listovi strani je zadnja kapela sv. Magdalene. Slike se nanašajo na njeno življenje: Magdalena posluša Jezusov nauk; angel ji pokaže prazen grob; Magdalena umiva Jezusu noge; Jezus se ji prikaže kot vrtnar; angelci nesejo Magdaleno v nebo.

V drugi kapeli so slike: Samarijanka pri Jakobovem studencu; satan izkuša Kristusa; Jezus obudi Lazarja, moli na oljski gori, gre v nebesa.

Tretja kapela predstavlja prizore iz življenja sv. Andreja: Sv. Andrej poklican med apostole — sv. Peter ga pripelje k Jezusu; smrt sv. Andreja; sv. Andrej in sv. Janez vidita Jezusa, ki se jima približuje; sv. Andrej sprejet v nebo.

Na evangelski strani v kapelici presvete Trojice: Abraham sprejema tri popotnike; angel hrani Elija v puščavi; Abraham pogoščuje tujce; očak Jakob spi in sanja o lestvi. — V kapelici sv. Jurija: Sv. Jurija obglavljajo; sv. Jurij se zagovarja pred kraljem; sveti Jurij v ajdovskem templu, sv. Jurija mučijo v ječi; sv. Jurij v slavi. — V kapelici sv. Barbare: Kristus se prikaže sv. Barbari v ječi; oče muči svetnico; sv. Barbara reši bolnika iz ognja; svetnica moli na grobeh mučencev; sv. Barbara v slavi.

Slično kakor v stolnici je razpredeljen strop tudi v semeniški knjižnici. Sredi okvirja so poleg angelcev tri božje čednosti: Vera, Upanje in Ljubezen. Barve so lahne, kakor bi bile nadahnjene. Bela in rumena barva prevladujeta. Ob okvirju so štirje veliki latinski cerkveni učeniki: Sv. Ambrozij, Avguštin, Hieronim in Gregorij Vel., in štirje poznejši imenitni bogoslovci: sv. Tomaž Akvinski, Bonaventura, Karol Bor. in Frančišek Saleški. Ob stenah so štiri glavne čednosti; angelci držeči razno učenjaško orodje, na pr. pero, tinto, uro, šestilo in zemeljsko oblo; dalje je nekaj modroslovcev in doprsnih kipov grških in rimskih pisateljev.

* * *

Quaglio je bil nedvomno velik slikar. Slikarju je potreba poleg prirodne nadarjenosti bistrega očesa in mnogo uka. Stvar-

nica je obdarila Quaglia z lepimi zmožnostmi. Te zmožnosti, kot seme položene v dušo, je pa mladi Quaglio skrbno gojil. Seveda, je imel nenavadno ugodno priliko vaditi si oko že od mladih dni ob raznih oblikah. Oče je bil slikar, s čopičem si je služil kruh. Sinko ga je opazoval pri slikanju; videl je, kako oče platno napenja, kako mu napravlja podlago; globoko si je vtisnil v dušo, kako treba risati, senčiti podobo; zrl je pripravljaljočega barve in pazno je spremljal z očmi po platnu drseči čopič. Mladostni vtiski so pač neizbrisni, in blagor slikarju, ki je že izza mladih let imel priliko videti to, česar se morajo drugi šele pozneje s trudom naučiti.

Seveda bi Quaglio vkljub svoji nadarjenosti in srečni priložnosti ne bil nikdar velik umetnik, ko ne bi imel trdne volje, ko ne bi hrepenel po dovršenosti. Zato si je želel izpopolniti svoje vednosti, gledati tudi druge mojstre, učiti se pri njih, izolirati si okus in si z vztrajno vajo pridobiti risarsko spretnost.

Kot risar je kmalu dosegel visoko stopnjo dovršenosti. Ogleduj njegove slike! Ali opaziš kje kako risarsko hibo? Toda njegove osebe so vse prekrepeke, mi odgovoriš. Res je, a to je bil njegov okus — napaka to izvestno ni. A pete, zlasti moških oseb, so nenavadno obilne, mi posežeš v besedo. Res, toda pri vseh osebah, ne samo pri tej ali oni, — kar dokazuje, da to ni risarska napaka, ampak, da si je slikar tako nogo izvolil za vzor, ali pa, da je sam tako imel in torej nje obliko uporabljal tudi v svojih risbah.

Tudi v barvah je bil Quaglio veščak. Sedaj po dvesto letih je kajpada težko prav ocenjati njegove barve. Barve se v teku let izpreminjajo, bledé ali celo izginjajo. Kdo naj bi jih torej sodil po tem, kakšne so sedaj? Če pa še vedno ugodno vplivajo na oči, so morale v svoji mladi živahnosti še bolj prijati. Kdo bi se torej čudil, če so Ljubljančani vreli v novo stolnico, strmé ogledovali lepe, jasne barve ter bili ponosni na svojo stolnico pa tudi na Quaglia.

In te skupine! Ne le da potrebuje vsaka skupina velike spretnosti, da zahteva stvarilne domišljije — ne sme ji nedostajati naposled tudi dobre razvrstitve, jasne razpolage posameznih predmetov, sploh primerne in umerjene uporabe prostora. In tu občudujemo Quaglia. Nekateri slikarji so dobro izveli posamezne osebe, male skupine, a ko so segli po večjih skupinah, so jim peroti omagale in svojih vzorov niso obistinili. Quaglio pa najde svoji zamisli kmalu prikladno obliko. Nekoliko oseb si izbere, in skupina, uprizarjajoča kak dogodek, stoji živa pred teboj. Včasih je le nekoliko oseb, in vendar ti je prizor docela jasen.

Nekatere skupine na stropu so morda res preživahne. Tu ne najdeš nikjer miru. Vse se giblje, vse diha nemirno življenje; zdi se ti, da se vse pretaka, kakor valovi v burni reki. Nihče tega ne taji, a umevno je to. Snov sama je zahtevala burnih prizorov. Mirnega preganjanja si ne moremo misliti. A tudi baročni čas je stavil zahteve umetniku, ki jih ni mogel, pa tudi ni smel prezreti. Gibati so se morale skupine — in zato se gibljejo.

V zgodovini opazuješ vedno valovanje. Ideja vzklije, raste, se širi, vlada, temni, in se izgublja, izgine pa nikdar ne popolnoma. V tem se pa že pojavlja nasprotna ideja, ki pričenja s prvotno boj. Tudi ta raste, dorasča in zopet vene. Nekoliko se sprime s svojo nasprotnico in kot novo seme raste dalje.

Tako je v umetnosti. Začenja se povsod z resnobno mirnostjo, a polagoma oživi, se jame gibati, strast se javlja z obrazov in iz kretanja; naposled to ni več dostojno premikanje, temveč razposajeno, nenaravno iskanje efektov. V istem trenutku pa se že pojavlja nasprotje. Človeški duh se je že prenasitil vednega nemira in šumnega plesa, zaželi si blagodejnega miru in utešenja. Nova doba se pričenja. Za živahno dobo rokokósloga je prišel zmerni empirski slog. Človeški duh se je streznil. Tako se val vzdiguje, pa zopet pada; čim višje se je vzpel, tem globlje se pogrezne. In

tako se bo ponavljalo, dokler bo dihal človeški rod.

Quaglio je baročni slikar; zato ga sodimo po njegovem času in ne mečimo kamenja vanj.

Odkar pa njegove slike krasé naše hráme, je zarisal črto tudi našim domačim umetnikom. Skoro vsi so se pri njem učili

opazujoč njegova dela. Najbolj se mu je v freskah prilagodil Frančišek Jelovšek, ki pa nima tistih drznih in krepih potez, ktere dičijo Quaglia, pa tudi ne tako bujne domišljije. Drugi so mu sledili bolj iz daljave, približal se mu ni nihče, temmanj ga dosegel. Tako je pač mnogokje: učencev obilo, mojstrov malo!

CVETKO SLAVIN:

NOCOJŠNJI MRAK.

Nocojšnji mrak
prinesel je
stotisoč bajk,
stotisoč sreč.

In vse okrog
je radostno
ti klicalo
skoz okence ...

Oj, jutri že,
ti deklica,
stopila bodeš
pred oltar!

In s tabo jaz —
a z nama gre
nedolžnost, mir,
iz cerkvice ...

In zvezde vse
smehljajo se,
kot k tebi bi
prišle radé,

da z zlatimi
ti črkami
napišejo
poročni sen ...

CVETKO SLAVIN:

KJE BI JAZ NAŠEL? ...

Jutro gre zlato
s sinjih gora,
v srcu pa mojem
dneva ni več ...

Kje bi jaz našel
tiste noči,
da bi prinesle
vse mi nazaj?

Kje bi jaz našel
mirni svoj dom,
da bi objel me,
kakor nekdanj? —

Jutro le zlato
v polje mi plava,
ptičke le v gozdu
sladko pojo —

Kakor bi davno
pele mi pesem,
ki je nikdar več
slušal ne bom ...

